

1. POJAM I KARAKTERISTIKE RAČUNOVODSTVA U SAVREMENIM USLOVIMA

- različita stanovišta definisanja računovodstva

- **tri osnovna aspekta računovodstva kao**

a) naučnu disciplinu,

- permanentnih naučnih istraživanja sa ciljem unapređenja računovodstvene prakse
- oblici su naučno istraživački radovi, knjige, članci, skupovi, simpoziji se
- bave se npr fakulteti, instituti, stručna udruženja

b) aplikativnu disciplinu

- računovodstvo se primjenjuje u praksi
- organizovanje računovodstva u vidu funkcije, zadataka i povezanost sa drugim funkcijama
- šematski prikazati povezanost računovodstva sa drugim funkcijama
- upravljačka i rukovodeća funkcija i uloga računovodstva
- Osnovni zadatak računovodstvene funkcije je da prikuplja, obrađuje i distribuira računovodstvene informacije u okviru preduzeća, ali i van preduzeća u skladu sa zakonima i opštim aktima preduzeća
- Računovodstvo kao informatička funkcija
- Računovodstvena funkcija se razlikuje od svih drugih funkcija u preduzeću time što se odlikuje:
 - a) posebno definisanom strukturom zadataka,
 - b) adekvatnom organizacionom formom koja omogućava efikasno izvršenje postavljenih zadataka
 - c) stručnim kadrovima koji su profesionalno osposobljeni za obavljanje računovodstvenih poslova

c) pedagoško-edukativnu disciplinu

- obuhvata proces obrazovanja računovodstvenih stručnjaka i naučno istraživačkih radnika.
- obavlja se u stručnim školama, fakultetima, institutima, udruženjima i drugim stručnim organizacijama.
- Izvode ga naučni i visoko stručni radnici osposobljeni za izvođenje procesa edukacije.

- opšta definicija računovodstva bi bila sljedeća:

Računovodstvo predstavlja skup međusobno povezanih i sinhronizovanih - uskladenih naučnih metoda putem kojih se obezbjeđuje evidentiranje određenih poslovnih događaja, analiza i kontrola tih događaja, planiranje ekonomskih događaja i njihovih budućih efekata, kao i informisanje upravljačkih i rukovodećih struktura o ekonomskim tokovima u domenu računovodstvenih informacija.

Ključni elementi definicije su:

- skup povezanih i sinhronizovanih naučnih disciplina
- evidentiranje, analiza, kontrola i izvještavanje o poslovnim događajima

- **Računovodstvo kao sistem se sastoji od sljedećih dijelova:**

1. Knjigovodstva

- metod evidentiranja poslovnih ili ekonomskih događaja
- samo vjerodostojan događaj koji se desio, te dokumentovan
- princip dokumentarnosti
- historijski karakter

2. Računovodstvenog **planiranja**

- planiranje ekonomskih događaja koji djeluju na elemente finansijskih izvještaja
- razlikuje se od ostalih vidova planiranja
- izvedeno i vrijednosno planiranje
- kratkoročno planiranje

3. Računovodstvene **analize**

- uočavanje određenih pojava, njihovih tendencija uzroka i posljedica na elemente FI
- metode analize (komparacija, raščlanjivanje, indeksne i sl)
- zasnovana na knjigovodstvenim informacijama
- kratkoročni karakter

4. Računovodstvene **kontrole** - nadzora

- ispitivanje i utvrđivanje ispravnosti primjene računovodstva u praksi
- provjera usklađenosti sa zakonima, principima i standardima
- može biti interna i eksterna

5. Računovodstvenog **informisanja**

- računovodstvene informacije zadovoljavaju sljedeće zahtjeve:
 - a) da budu pravovremeno pripremljene
 - b) da budu razumljive za korisnika tih informacija
 - c) da budu distribuirane na odgovarajuća mjesta u organizacionoj strukturi na kojima se nalaze korisnici tih informacija.
- Računovodstvene informacije se razlikuju od drugih vrsta informacija prema zadacima i metodama njihovog prikupljanja, obrade i distribuiranja. Tako, npr. operativne informacije o dolasku i odlasku radnika sa posla i sl., kao i neke eksterne informacije o kretanju cijena na tržištu i sl. bi predstavljale značajne poslovne informacije, ali to ne bi bile računovodstvene informacije.

2. **KLASIFIKACIJA RAČUNOVODSTVA**

Sve te podjele se mogu vršiti sa dva osnovna stanovišta:

a) sa stanovišta oblasti ili subjekta računovodstvene primjene i

- **mikro i makro** (društveno računovodstvo)

- Nekoliko primjera makro računovodstva:

- računovodstvo društvenih investicija,
- računovodstvo društvenog bogatstva,
- računovodstvo finansijskih tokova,
- računovodstvo neproizvodne potrošnje,
- računovodstvo platnog prometa sa inostranstvom,
- računovodstvo trgovinskog prometa sa inostranstvom,
- računovodstvo budžeta ili budžetsko računovodstvo, itd

- mikro ili poslovno računovodstvo u pojedinim preduzećima

-

b) sa stanovišta specijalne namjene računovodstva.

- finansijsko računovodstvo,
- troškovno računovodstvo,
- računovodstvo odgovornosti,
- računovodstvo u inflatornim uslovima i
- upravljačko računovodstvo

Pitanja:

- Koji su osnovni aspekti shvatnja i tumačenja računovodstva
- Objasniti računovodstvo kao naučnu disciplinu
- Objasniti računovodstvo kao aplikativnu disciplinu i ukazati na razlike u odnosu na didaktičku disciplinu
- Objasniti mjesto računovodstva u preduzeću i povezanost sa drugim funkcijama
- Koji su sastavni dijelovi računovodstva
- Kako se računovodstvo može klasifikovati sa stanovišta njegove primjene
- Šta je to društveno računovodstvo
- Kako se računovodstvo klasificira sa stanovišta specijalne namjene
- Po čemu se računovodstvena funkcija razlikuje od drugih funkcija u preduzeću
- Objasnite pojedinačne sastavne dijelove računovodstva i ukažite na njihovu povezanost
- Šta je to finansijsko računovodstvo
- Šta je to troškovno računovodstvo
- Šta je to računovodstvo odgovornosti
- Šta je to računovodstvo u inflatornim uslovima
- Šta je to upravljačko računovodstvo

3. KRATAK PREGLED HISTORIJSKOG RAZVOJA KNJIGOVODSTVA

- **Razvoj knjigovodstva je bio uslovljen razvojem**
 - proizvodnih snaga,
 - i pojavom novca kao mjerila vrijednosti i platežnog sredstva, sa druge strane.
- u uslovima naturalne razmjene nema potrebe za evidentiranjem
- Knjigovodstvena evidencija je nastala kao posljedica nemogućnosti trajnog pamćenja.
- Razvoj proizvodnih snaga omogućio je proizvodnju i za **tržiste**, što je dovelo do pojave i razvoja jedne nove specijalizovane privredne grane - **trgovine**.
- Tom prilikom se pojavljuju, odnosno nastaju **dužničkopovjerilački odnosi**.
- Na tom stepenu razvoja proizvodnih snaga i nastanka dužničko povjerilačkih odnosa nastala je potreba za knjigovodstvenom evidencijom, jer je trebalo

znati ko kome i koju svotu duguje, odnosno ko od koga i koju svotu potražuje i kakvi se finansijski efekti ostvaruju u tim ekonomskim transakcijama.

- **Pojavom akumulacije omogućen je razvoj banaka** kojom prilikom se javljaju **kreditni odnosi** zasnovani na bankarskim finansijskim kreditima. Nastaju brojni i složeni kreditni odnosi kao poseban oblik dužničko-povjerilačkih odnosa. Ti odnosi moraju biti evidentirani u poslovnim knjigama banaka kao kreditora, te u poslovnim knjigama kreditiranog (korisnika kredita).
- Tragovi knjigovodstvene evidencije otkriveni su već **kod antičkih naroda**.
- **U kasnom srednjom vijeku** dolazi do procvata italijanskih gradova i naglog razvoja trgovine. To je uslovalo i razvoj knjigovodstvene evidencije.
 - Najstarija sačuvana poslovna knjiga, u stvari, samo dva njena lista, potiču iz **1211.** godine.
 - Sačuvane knjige iz **XIV** vijeka pokazuju postepen prelaz od prostog ka dvojnog knjigovodstvu.
 - Najstarija sačuvana knjiga koja je vođena po metodu dvojnog knjigovodstva potiče iz **1340.** godine.
 - Prve knjige koje su napisane o dvojnog knjigovodstvu su iz XV vijeka: Knjiga "O trgovini i savremenom trgovcu" od Dubrovčanina Benka Kotrulića, napisana 1458. godine u Napulju, a štampana tek 1573. godine u Veneciji i knjiga Mlečanina Luke Pačolia "Summa et Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalita", štampana, takođe u Veneciji 1494. godine. Kao što se vidi iz samih naslova knjige, to nisu bili radovi posvećeni isključivo knjigovodstvu, ali je svaka od njih imala poglavlje o knjigovodstvu.
- U XVI, XVII i XVIII **razdvaja se industrijsko knjigovodstvo od trgovačkog**. Ono se s razvojem industrije, naročito u XIX vijeku, sve više usavršava.
- Stvaranje većih preduzeća (krajem XIX i početkom XX vijeka), koja pored "centrale" imaju i filijale, uslovalo je uvođenje **jednoobraznog** knjigovodstva, to jest takve knjigovodstvene evidencije koja će i u centrali i u filijalama istovrsne poslovne promjene obuhvatiti uvijek na istim računima (kontima).

Pitanja:

- šta je uslovljavalo razvoj knjigovodstva
- Šta je predmet knjigovodstvene evidencije kod antičkih naroda
- Koji su zadaci knjigovodstva bili u vrijeme pojave trgovine
- Koji su zadaci knjigovodstva bili u vrijeme pojave banaka
- Kada su se pojavili prvi radovi iz oblasti dvojnog knjigovodstva
- Da li se sistem dvojnog knjigovodstva razvio iz sistema prostog knjigovodstva
- Šta je i kada uslovalo razvoj jednoobraznog knjigovodstva

4. SISTEMI KNJIGOVODSTVA

- **sistema knjigovodstva su se razlikovali sa stanovišta**
 - zastupljenih principa,
 - predmeta knjigovodstvenog evidentiranja, kao i
 - zadataka koji su se knjigovodstvu postavljali.
- većina autora slaže u tome da treba razlikovati **sljedeće sisteme knjigovodstva:**
 1. Prosti knjigovodstveni sistem ili prosto knjigovodstvo
 2. Kameralni knjigovodstveni sistem ili kameralno knjigovodstvo
 3. Konstantni knjigovodstveni sistem ili konstantno knjigovodstvo
 4. Dvojni knjigovodstveni sistem ili dvojno knjigovodstvo

4.1. Prosto knjigovodstvo

- Osnvna karakteristika sistema prostog knjigovodstva je njegova **ograničenost na evidentiranje stanja i promjena na samo nekim određenim vrstama sredstava i izvora sredstava.**
 - S obzirom na tako djelimično i izolovano evidentiranje poslovnih događaja, u sistemu prostog knjigovodstva nije moguće utvrditi knjigovodstveno stanje ukupnih sredstava i izvora sredstava.
- Kao predmet knjigovodstvene evidencije u prostom knjigovodstvu se javlja **evidentiranje gotovinskog prometa i dužničko-povjerilačkih odnosa.**
- U tom smislu, postoje i odgovarajuće poslovne knjige: **knjiga blagajne i knjiga dužnika i povjerilaca.**

- U prostom knjigovodstvu se stanje ukupnih sredstava i izvora sredstava određenog pravnog subjekta utvrđuje **inventarisanjem** (popisivanjem) imovine na određeni dan.
- Podaci o popisu sredstava i izvora sredstava se unose u poslovnu knjigu koja se naziva knjigom inventara ili prosto inventarom.
- Ova knjiga predstavlja **osnovu za utvrđivanje finansijskog rezultata**, jer se u tom sistemu ne vodi posebna evidencija o prihodima i rashodima ostvarenim u toku obračunskog perioda.
- Pored knjige blagajne i knjige dužnika i povjerilaca, u prostom knjigovodstvu ponekad se **vodi još i dnevnik** ili memorijal. U dnevniku se bilježe poslovne promjene hronološkim redom, a potom se prenose u knjigu dužnika i povjerilaca i u knjigu blagajne.
- Budući da se u prostom knjigovodstvu ne knjiže prihodi i rashodi, a ne vodi se ni evidencija o svim sredstvima i izvorima sredstava, **poslovni rezultat se utvrđuje isključivo putem inventara**.
- Inventar je prikaz sredstava i izvor sredstava u vidu jednostranog računa, a zasniva se na popisu sredstava i obaveza u užem smislu, odnosno obaveza prema trećim fizičkim ili pravnim licima.
- Sačinjava se na taj način da se u njegovoj strukturi javljaju **tri posebna dijela**:
 - a) aktiva,
 - b) pasiva i
 - c) rekapitulacija.
- U trećem dijelu inventara, tzv. rekapitulaciji vrši se obračun i utvrđivanje **sopstvenih izvora sredstava**, odnosno sopstvenih sredstava ili čiste imovine.
- Sopstveni izvori, odnosno sopstvena sredstva se utvrđuju na taj način da se od iznosa ukupne aktive odbije iznos pasive iskazan u obliku obaveza prema trećim fizičkim ili pravnim licima.
- **Za utvrđivanje finansijskog rezultata u prostom knjigovodstvu potrebno je da se inventar sačini na početku i na kraju poslovnog perioda za koji se želi utvrditi finansijski rezultat.** Ukoliko se finansijski

rezultat želi iskazati za jednu poslovnu godinu, onda je potrebno raspolagati inventarom na početku i na kraju poslovne godine.

- **Ukoliko su sopstvena sredstva na kraju poslovnog perioda veća od sopstvenih sredstava** na početku perioda, radi se o pozitivnom finansijskom rezultatu ili dobitku.
-
- Negativan finansijski rezultat ili gubitak se javlja onda ako su sopstvena sredstva na početku obračunskog perioda veća od sopstvenih sredstava na kraju obračunskog perioda.
- Izraženo simoblama, to je:

$$(\pm) Fr = S_2 - S_1$$

- Prethodni model utvrđivanja finansijskog rezultata trebao bi da bude nešto **proširen** ukoliko u toku poslovanja dolazi do dodatnih uplata ili ulaganja sopstvenih sredstava ili se, pak, javljaju nenamjenske isplate koje dovode do smanjenja sopstvenih sredstava u toku poslovanja.
- Ako dodatne uplate označimo sa U_p , a nenamjenske isplate sa I_p , onda bi taj prošireni model obračuna finansijskog rezultata imao sljedeći izgled:

$$\begin{aligned} S_1 + U_p &= S'_1 \\ S_2 + I_p &= S'_2, \\ (\pm) Fr &= S'_2 - S'_1 \end{aligned}$$

4.1. Kameralno knjigovodstvo

- Osnovna karakteristika kameralnog knjigovodstva ogleda se u tome da se težište knjigovodstvene evidencije javlja u **evidentiranju prihoda i rashoda određenog pravnog subjekta**.
- Ima obilježja **nepotpunosti** u pogledu evidencionog obuhvatanja poslovnih događaja
- To je razlog da izvjesni autori smatraju da kameralno knjigovodstvo predstavlja samo **varijantu prostog knjigovodstvenog sistema**
- U literaturi se ovaj sistem naziva još i **budžetskim ili administrativnim knjigovodstvom**,

- S obzirom na to da kameralno knjigovodstvo težište stavlja na evidentiranje prihoda i rashoda, to se i knjiga u kojoj se prate prihodi i rashodi naziva **glavnom knjigom kameralnog knjigovodstva**.
- Pored glavne knjige kameralnog knjigovodstva, u sklopu datog sistema **postoje knjiga blagajne, knjiga žiro-računa, knjiga inventara i pomoćne knjige**, u kojima se evidentiraju stanja i promjene određenih materijalnih vrijednosti.
- **Glavna knjiga kameralnog knjigovodstva podijeljena je u dva dijela**
 - kontrolnik prihoda,
 - kontrolnik rashoda.
- U kontrolniku prihoda vodi se evidencija o planiranim i o ostvarenim prihodima.
- Kontrolnik prihoda **vodi se po partijama** (što predstavlja vrstu prihoda), a u **okviru partije prihodi se rasčlanjaju na pozicije** (što predstavlja detaljnije rasčlanjivanje određene vrste prihoda - na primjer: prihod od donacija je partija, a u okviru toga: donacije naplaćene od preduzeća i donacije naplaćene od građana predstavljaju pozicije te partije).
- To znači da se u kontrolniku prihoda **za svaku partiju i za svaku poziciju (u okviru partije) otvara poseban konto**, odnosno grafički pregled koji ima dvije kolone. U prvoj koloni se upisuje planirani iznos prihoda, a u drugoj koloni se prati ostvareni (naplaćeni) iznos prihoda. Upoređenjem iznosa lijeve i desne kolone svake pozicije, odnosno partije, obezbjeđuje se uvid o visini naplate planiranih prihoda.
- Kontrolnik rashoda vodi se po istom principu
- rashodi koji su planirani, treba da budu usklađeni sa planiranim prihodima.
- Na kraju godine je potrebno izvršiti konačno svođenje informacija o planiranim i ostvarenim veličinama po partijama za ustanovu u cjelini.
- Na kraju godine potrebno je utvrditi odgovarajući obim ostvarenog **finansijskog rezultata koji bi se iskazao u razlici ostvarenih prihoda i ostvarenih rashoda**.
- To se u neprofitabilnim - budžetskim institucijama ne bi trebalo nazivati dobitkom ili gubitkom, nego viškom prihoda nad rashodima, odnosno viškom rashoda nad prihodima, što zavisi od karaktera razlike.

- Prema nekim autorima, u kameralnom knjigovodstvu umjesto planiranih prihoda, odnosno rashoda uvode se **naređeni prihodi, odnosno rashodi**.
- Knjiga blagajne i knjiga žiro-računa vode se na isti način kao što se vodi knjiga blagajne u prostom knjigovodstvu.
- Knjiga inventara, po pravilu, je povezana knjiga u koju se upisuju sve stvari i objekti (odnosno stalna sredstva) kojim raspolaže subjekt za koga se vodi knjigovodstvo (zgrade, uređaji i instalacije, mašine, namještaj i dr.).
- U **pomoćne knjige** spadaju i knjiga dužnika i povjerilaca, kao i knjiga materijalnih vrijednosti koje ne spadaju u stalna sredstva (na primjer, knjiga kancelarijskog materijala).

4.3. Konstantno knjigovodstvo

- Konstantno knjigovodstvo predstavlja takav knjigovodstveni sistem u kome se težište knjigovodstvene evidencije stavlja na **evidentiranje prihoda i rashoda**, čime se ono prema predmetu ne razlikuje od kameralnog knjigovodstva.
- osnovni princip i metoda knjiženja u konstantnom knjigovodstvu se ogleda u specifičnom pokušaju da se prilikom knjiženja prihoda i rashoda **inkorporira jedan od osnovnih principa dvojnog knjigovodstva**.
- Stoga pojedini autori smatraju da je konstantno knjigovodstvo **varijanta dvojnog knjigovodstvenog sistema**.
- U glavnoj knjizi konstantnog knjigovodstva, u kojoj se vrši evidentiranje naređenih i izvršenih prihoda i rashoda, postoje **tri grupe računa**, i to:
 - upravni računi,
 - račun blagajne i
 - obračunski računi.
- Taj **konstantan odnos**, po kome je sistem dobio ime, uspostavlja se na taj način da se upravni račun i račun blagajne povezuju u procesu knjiženja putem obračunskih računa.
- **Ostale poslovne knjige**, kao što je knjiga inventara i druge pomoćne knjige, u konstantnom knjigovodstvu vode se na način koji je karakterističan za kameralno knjigovodstvo, a što je naprijed objašnjeno.

4.4. Dvojno knjigovodstvo

- **Osnovna karakteristika dvojnog knjigovodstva je:**
 - obuhvataju svi poslovni događaji,
 - Dvojno knjigovodstvo je, prema tome, cjelovit sistem knjigovodstvene evidencije
 - Finansijski rezultat se utvrđuje kao razlika prihoda i rashoda
- **Karakteristike dvojnog knjigovodstva su:**
 - **istovremenim dvostranim knjiženjem**, na jednom računu na lijevoj, a na drugom računu na desnoj strani.
 - **automatskom kontrolom**, Jedan od osnovnih automatizama u kontroli ispravnosti knjiženja potiče iz principa dvojnog knjigovodstva da se svaki poslovni događaj u istom iznosu knjiži istovremeno najmanje na dva računa, i to jednom na lijevoj i drugi put na desnoj strani. Otuda zbir svih iznosa proknjiženih na lijevoj strani svih računa tzv. glavne knjige mora odgovarati zbiru svih iznosa proknjiženih na desnoj strani svih računa glavne knjige.
 - **permanentnošću i sistematičnošću**, koji se ogleda u tome što se poslovni događaji razvrstavaju, odnosno evidentiraju:
 - po redoslijedu nastajanja (hronolška evidencija - dnevnik)
 - po predmetu (sistematski raspored evidencije po predmetu poslovnog događanja)
 - **sveobuhvatnošću**. Koja se ogleda u tome što su knjigovodstvenom evidencijom obuhvaćeni svi pojavni oblici sredstava, sve vrste izvora sredstava, svaka vrsta rashoda i svaka vrsta prihoda.
- **Knjige u dvojnog knjigovodstvu su:**
 - dnevnika,
 - glavne knjige i
 - pomoćnih knjiga.

Pitanja:

- Koje su glavne karakteristike prostog knjigovodstva
- Koje se knjige vode u prostom knjigovodstvu
- Kako se utvrđuje poslovni rezultat kada se vodi prosto knjigovodstvo
- Koje su karakteristike kameralnog knjigovodstva
- Kako se vodi glavna knjiga kameralnog knjigovodstva i u čemu je njen značaj
- Koje se druge knjige vode u kameralnom knjigovodstvu i kakva je veza između njih i glavne knjige
- Šta je glavna karakteristika konstantnog knjigovodstva i koje se knjige vode u njemu
- Kako se ostvaruje veza (spoj) između konta upravnih računa i konta blagajne

- Koje su glavne karakteristike dvojnog knjigovodstva
- Otkuda potiče naziv "dvojno knjigovodstvo"
- Zašto dvojno knjigovodstvo obezbjeđuje automatsku kontrolu ispravnosti knjiženja

5. SREDSTVA I IZVORI SREDSTAVA

- isti objekat koji se posmatra **sa dvije različite perspektive**
 - lice i naličje jedne te iste stvari.
 - vrijednosno iskazana sredstva i izvori sredstava su uvijek jednaki.
 - ta jednakost se zasniva na činjenici da sva sredstva moraju imati svoje porijeklo, a na to porijeklo upućuju izvori sredstava.
- **Sredstva** preduzeća predstavljaju sredstva u pojavnom obliku (prirodne vrste sredstava)
 - zemljišta, građevina, mašina, novčana sredstva, zalihe materijala, potraživanja itd
- **Izvori sredstava** prvenstveno pokazuju vlasničku strukturu sredstava, odnosno od kuda potiču sredstva kojima preduzeće raspolaže.
 - jedan dio sredstava vodi porijeklo iz **ulaganja vlasnika** u preduzeću
 - što se naziva vlastitim kapitalom uloženim u preduzeće
 - to ujedno predstavlja obaveze prema vlasnicima kapitala ili sopstvenim izvorima.
 - u literaturi se ti izvori nazivaju i obavezama u širem smislu riječi.
 - Sredstva sa kojim preduzeće raspolaže mogu poticati i iz **tudih izvora**,
 - pribavljaju po osnovu zaduženja kod banaka i drugih poslovnih partnera.
 - Na taj način stvorene obaveze je potrebno promptno ili u ugovorenom roku vratiti.
 - Takvi izvori sredstava se nazivaju još i obavezama prema trećim fizičkim ili pravnim licima ili
 - obavezama u užem smislu riječi.
 - Tuđi izvori se javljaju u vidu obaveza prema dobavljačima, državi, radnicima i sl, obavezama po kreditu, zajmovima i drugim obavezama po osnovu finansijskih transakcija.
- Bitna **razlika između sopstvenih izvora sredstava i tuđih izvora** sredstava je u tome što sopstveni izvori ukazuju na vrijednost sredstava koja se mogu koristiti neograničeno trajno, dok se sredstva pribavljena iz tuđih izvora mogu

koristiti do onog momenta kada dospjeva obaveza vraćanja sredstava subjektu od koga su pribavljena.

5.1. Sredstva preduzeća

Sredstva preduzeća se mogu klasificirati u dvije osnovne grupe i to:

a) **stalna** sredstva i

b) **tekuća** sredstva (**tekuća**)

- **osnovni kriteriju za podjelu je vijek trajanja odnosno priticanja ekonomskih koristi**, odnosno vremenu korištenja ili vezivanja raspoloživih sredstava.
- **Izuzetak** od tog kriterija je primjenjen za neka oruđa za rad koja imaju relativno malu vrijednost, a ponekad veoma dug vijek trajanja. (sitan alat, inventar, ambalažu i sl.)
- Sredstva se mogu i **reklasificirati** kada je došlo do promjene ročnosti tih sredstava u odnosu na osnovni vremenski kriterij razgraničavanja sredstava.
- Primjeri kada bi trebalo vršiti **reklasifikaciju stalnih u tekuća sredstva** su sljedeći:
 - obračunavanjem amortizacije i otpisom vrijednosti stalnih sredstava,
 - prodajom stalnih sredstava,
 - promjenom namjene dionica u smislu da se donese odluka da se deponovane dionice prodaju na berzi u tekućem periodu,
 - da se izvrši konverzija datog kredita iz dugoročnog u kratkoročni,
 - dugoročni plasmani u preduzeća koja su pala pod stečaj se reklasificiraju u tekuća sredstva
- Primjeri kada bi trebalo vršiti **reklasifikaciju tekućih u stalna sredstva** su sljedeći:
 - kupovina stalnih sredstava gotovinskim sredstvima,
 - konverzijom kratkoročno datog kredita u dugoročni,
 - promjenom namjene dionica u smislu da se komercijalne dionice (dionice koje su namijenjene prodaji u kratkotn roku) pretvaraju u deponovane dionice na rok duži od jedne godine.

5.1.1. Stalna sredstva

- vijek trajanja, odnosno priticanja ekonomskih koristi ili rok vezivanja **duži od jedne godine**.

- mogu se podijeliti u **tri osnovne grupe** i to:

- a) materijalna stalna sredstva ili stalna sredstva u obliku stvari
- b) nematerijalna stalna sredstva,
- c) stalna sredstva u obliku dugoročnih plasmana.

- Detaljnija podjela stalnih sredstava prema kontnom planu je:

- **STALNA NEMATERIJALNA SREDSTVA** (Goodwill, Patenti, licence i zaštitni znakovi, Kapitalizirani troškovi razvoja, Računski programi - software (koji nisu dio hardwarea), Koncesije i ostala prava, Stalna nematerijalna sredstva u pripremi, Avansi za stalna nematerijalna sredstva, Ispravka vrijednosti stalnih nematerijalnih sredstava)
- **NEKRETNINE, POSTROJENJA I OPREMA** (Zemljišta, Građevinski objekti, Postrojenja i oprema, Alati, pogonski i kancelarijski namještaj i transportna sredstva, *Stambene zgrade i stanovi*, Nekretnine, postrojenja i oprema u pripremi, Avansi za nekretnine, postrojenja i opremu, Ispravka vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme)
- **BIOLOŠKA IMOVINA** (Osnovno stado, Šume i višegodišnji zasadi, Biološka imovina u pripremi, Avansi za biološku imovinu, Ispravka vrijednosti biološke imovine)
- **OSTALA STALNA MATERIJALNA SREDSTVA** (*Ostala stalna materijalna sredstva u upotrebi*, Ostala stalna materijalna sredstva u pripremi, Avansi za ostala stalna materijalna sredstva, Ispravka vrijednosti ostalih stalnih materijalnih sredstava)
- **DUGOROČNA FINANSUSKA ULAGANJA I ZAJMOVI** (Udjeli u pridruženim pravnim licima, Udjeli u zavisnim društvima i drugim povezanim licima, Zajmovi povezanim pravnim licima, Udjeli u nepovezanim pravnim licima, Dati zajmovi, Dati depoziti, zadržane i plaćene garancije, Ulaganja u dužničke vrijednosne papire, Ostala dugoročna ulaganja, Ispravka vrijednosti dugoročne finansijske imovine)
- **DUGOROČNA POTRAŽIVANJA** (Potraživanja od povezanih društava, Potraživanja po osnovi prodaje na kredit, Potraživanja za prodaju po ugovorima o finansijskom najmu)

- (lizingu), Ostala dugoročna potraživanja, Ispravka vrijednosti dugoročnih potraživanja)
- **ULAGANJA U NEKRETNINE** (Ulaganja u vlastito zemljište, Ulaganja u iznajmljeno zemljište, Ulaganja u vlastite građevine, Ulaganja u iznajmljene građevine, Ulaganja u nekretnine u pripremi, Avansi za ulaganja u nekretnine, Ispravka vrijednosti ulaganja u nekretnine)
- **SREDSTVA KLASIFICIRANA KAO SREDSTVA NAMIJENJENA ZA PRODAJU** (Nematerijalna sredstva namijenjena prodaji, Stalna materijalna sredstva namijenjena prodaji, Finansijska dugotrajna imovina namijenjena prodaji, Grupe za otuđenje, *Avansi za sredstva klasificirana kao sredstva namijenjena za prodaju, Ispravka vrijednosti sredstava klasificiranih kao sredstva namijenjena za prodaju*)
- **DUGOROČNA RAZGRANIČENJA** (Odgođena porezna sredstva, Unaprijed plaćeni troškovi za razdoblje duže od 12 mjeseci, Ostala dugoročna razgraničenja)

a) Materijalna stalna sredstva

Materijalna stalna sredstva predstavljaju konkretna dobra koja treba da zadovolje sljedeće uslove:

- da predstavljaju dio **imovine** preduzeća i da služe za obavljanje njegove djelatnosti,
 - da su pribavljena u namjeri da se **kontinuirano koriste u poslovanju**, što znači da nisu u osnovi pribavljena da bi se prodavala.
- **Klasifikacija sa stanovišta mjesta i uloge u odvijanju reproduccionog procesa**, je na:
- **NEKRETNINE, POSTROJENJA I OPREMA** (Zemljišta, Građevinski objekti, Postrojenja i oprema, Alati, pogonski i kancelarijski namještaj i transportna sredstva, *Stambene zgrade i stanovi*, Nekretnine, postrojenja i oprema u pripremi, Avansi za nekretnine, postrojenja i opremu, Ispravka vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme)
 - **BIOLOŠKA IMOVINA** (Osnovno stado, Šume i višegodišnji zasadi, Biološka imovina u pripremi, Avansi za biološku imovinu, Ispravka vrijednosti biološke imovine)
 - **OSTALA STALNA MATERIJALNA SREDSTVA** (*Ostala stalna materijalna sredstva u upotrebi*, Ostala stalna materijalna sredstva u pripremi, Avansi za ostala stalna materijalna sredstva, Ispravka vrijednosti ostalih stalnih materijalnih sredstava)
 - **ULAGANJA U NEKRETNINE** (Ulaganja u vlastito zemljište, Ulaganja u iznajmljeno zemljište, Ulaganja u vlastite građevine, Ulaganja u iznajmljene

građevine, Ulaganja u nekretnine u pripremi, Avansi za ulaganja u nekretnine, Ispravka vrijednosti ulaganja u nekretnine)

- **SREDSTVA KLASIFICIRANA KAO SREDSTVA NAMIJENJENA ZA PRODAJU** (Stalna materijalna sredstva namijenjena prodaji)

- **Građevinski objekti se dalje mogu podijeliti na:** zgrada (pogonske administrative, skladišne, stambene, objekte zajedničke potrošnje itd.), objekte hidrogradnje, sredstva transporta i prenosa energije, otkope, bušotine, drenažne i druge objekte koji su potrebni za eksploataciju sirovina
- **Oprema se dalje može podijeliti na:** mašina, uređaja i instalacija, alata i instrumenata za kontrolu procesa proizvodnje, transportnih sredstava, sredstava veza, poslovnog i pogonskog inventara
- troše se u poslovanju i u tom procesu gube dio svoje vrijednosti koja se prenosi na učinke bilo na direktan ili indirektan način.
- Stoga se ta sredstva moraju **amortizovati**,
- **Vrednovanje** stalnih sredstava se vrši po:
 - **Nabavnoj** vrijednosti
 - Fakturna vrijednost
 - Troškovi nabavke
 - **Revalorizovanoj** vrijednosti
 - **Dodatnoj** vrijednosti (nakon rekonstrukcije)
 - **Fer procijenjenoj** vrijednosti
 - **Troškovima** izgradnje u vlastitoj režiji
 - **Nižoj** vrijednosti

b) Nematerijalna stalna sredstva

- moraju ispunjavati sve uslove kao i kod materijalnih stalnih sredstava samo što nemaju materijalni oblik
- mogu **klasificirati** u četiri karakteristične grupe, i to:
 - ba) u upotrebi
 - bb) u prijemu
 - bc) van upotrebe i
 - bd) dugoročna vremenska razgraničenja

- Nematerijalna stalna sredstva u upotrebi se mogu dalje raščlaniti na:
 - **materijalna prava** (Patenti, licence i zaštitni znakovi, Kapitalizirani troškovi razvoja, Računski programi - software (koji nisu dio hardwarea), Koncesije i ostala prava)
 - **goodwill** - višak plaćenog iznosa u odnosu na knjigovodstvenu vrijednost vlastitog kapitala kupljenog preduzeća
- Posebne grupe nematerijalnih stalnih sredstava su:
 - **SREDSTVA KLASIFICIRANA KAO SREDSTVA NAMIJENJENA ZA PRODAJU** (Nematerijalna sredstva namijenjena prodaji,)
 - **DUGOROČNA RAZGRANIČENJA** (Odgođena porezna sredstva, Unaprijed plaćeni troškovi za razdoblje duže od 12 mjeseci, Ostala dugoročna razgraničenja)

c) Stalna sredstva u obliku dugoročnih plasmana:

- **DUGOROČNA FINANSUSKA ULAGANJA I ZAJMOVI** (Udjeli u pridruženim pravnim licima, Udjeli u zavisnim društvima i drugim povezanim licima, Zajmovi povezanim pravnim licima, Udjeli u nepovezanim pravnim licima, Dati zajmovi, Dati depoziti, zadržane i plaćene garancije, Ulaganja u dužničke vrijednosne papire, Ostala dugoročna ulaganja, Ispravka vrijednosti dugoročne finansijske imovine)
- **DUGOROČNA POTRAŽIVANJA** (Potraživanja od povezanih društava, Potraživanja po osnovi prodaje na kredit, Potraživanja za prodaju po ugovorima o finansijskom najmu (lizingu), Ostala dugoročna potraživanja, Ispravka vrijednosti dugoročnih potraživanja)

5.1.2. Tekuća sredstva

- rok vezivanja **kraći od jedne godine**.
- **Izuzetak čini sitan inventar** koji se takode uključuje u grupaciju tekućih sredstava (razlozi su objašnjeni ranije).
- Prema **pojavnim oblicima** tekuća sredstva bi se mogla svrstati u tri osnovne grupe i to:
 - a) tekuća sredstva u **novčanom obliku** (gotovina u kasi i na žiro računu te ekvivalenti gotovine)
 - b) tekuća sredstva u **naturalnom obliku** (zalihe materijala, nedovršene proizvodnje, gotovih proizvoda, robe)
 - c) tekuća sredstva u **prelaznom obliku**.

- Prelazni oblici potraživanja mogu biti u smislu transformacije:

- **iz robe u novac** (prodaja robe na kredit - potraživanje)
- **iz novca u robu** (akontacija isporučiocu robe - dobavljaču)
- **iz novca u novac.** (davanje kredita)

- Tekuća sredstva u **obliku razgraničenja** predstavljaju prvenstveno prelazni oblik novca u troškove koji su predmet razgraničenja u kratkoročnom periodu. Za primjer može poslužiti slučaj kada preduzeće unaprijed plaća osiguranje za tekuću godinu ili zakupninu i sl. U tom slučaju na relaciji transformacije novčanih sredstava u troškove nastaju kratkoročna razgraničenja kao sastavni element grupacije tekućih sredstava.

5. 2. Izvori sredstava preduzeća

- **porijeklo sredstava prvenstveno sa vlasničkog aspekta**, tj. otkuda potiču sredstva kojim preduzeće rasplaže, odnosno koja se koriste u poslovnom procesu.
- Sa stanovišta vlasništva svi izvori sredstava se mogu grupisati na:
 - **sopstvene** izvore sredstava (kapital preduzeća – trajni izvori)
 - po osnovu **udjela vlasnika**
 - po osnovu **raspodjele rezultata** – dobiti
 - **nominirani** sopstveni izvori (određena namjena i imaju konkretan oblik i naziv – npr dionički kapital)
 - **nenominirani** sopstveni izvori (nije određena namjena – npr neraspoređena dobit)
- **tuđe** izvore sredstava. (obaveze prema trećim fizičkim ili pravnim licima)
 - po osnovu **zaduživanja** (kredit)
 - po osnovu **neplaćenih obaveza** iz poslovnih odnosa (dobavljači)

- Sa stanovišta **ročnosti** tuđi izvori sredstava se mogu razvrstati na
 - **kratkoročne i dugoročne**
 - **oročene i neuročene**
- **poseban oblik su vremenska razgraničenja**
- moguća je i **reklasifikacija** izvora sredstava
 - reklasifikacija kratkoročnih izvora u dugoročne nastaje u slučaju konverzije kredita dobijenog na kratki rok u dugoročni kredit.
 - Reklasifikacija dugoročnih izvora u kratkoročne nastaje u slučaju da se vrši konverzija dugoročnog kredita u kratkoročni ili obračunom anuiteta po osnovu dugoročnog kredita koji je dospio te predstavlja obavezu plaćanja u tekućoj godini. Reklasifikacija tuđih izvora u vlastite izvore može nastati kada povjerilac svoja potraživanja (tuđi izvori) pretvara uz određenu saglasnost preduzeća u kapital (sopstveni izvori).

I

Pitanja:

Kako se dijele sredstva u procesu reprodukcije?

Koja je razlika između stalnih i tekućih sredstava?

Kako se dijele stalna sredstva?

Šta su materijalna, a šta nematerijalna stalna sredstva?

Kakva je struktura stalnih sredstava u upotrebi i koje su njihove karakteristike?

Kakva je karakteristika stalnih sredstava u pripremi?

Kakva je struktura tekućih sredstava i koje su njihove karakteristike?

Kakva je razlika između vlastitih i tuđih izvora sredstava?

Kako se dijele izvori sredstava sa stanovišta njihove ročnosti?

Kakva je struktura tuđih izvora sredstava?

Kakva je struktura kratkoročnih izvora tekućih sredstava?

Kakva je struktura dugoročnih izvora sredstava?

Kakva je struktura sopstvenih izvora sredstava?

Šta su nominirani, a šta nenominirani izvori sredstava?